

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 4 ให้ความหมายของการศึกษาไว้ว่า “การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงาม ของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และมาตรา 8 ได้กล่าวไว้ว่าการจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้ 1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน 2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และมาตรา 29 “ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกใช้ภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ร่วมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล ในความดูแลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นกลไกสำคัญในการให้บริการการศึกษาแก่ประชาชนในระดับรากหญ้า และเป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับประชาชนในชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และสามารถเข้ามาเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เป็นแหล่งบริการสื่อการเรียนรู้ สื่อการเรียน การสอนต่างๆ ได้แก่ หนังสือ แบบเรียน ชุดวิชา นิตยสาร วารสาร เครื่องคอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ วิทยุ เครื่องเล่นวีดิโอ วีดิทัศน์ เทเลวิชันรับสัญญาณดาวเทียม ฯลฯ ที่ปัจจุบันกระจายอยู่ทุกตำบลทั่วประเทศ จำนวนทั้งสิ้น 7,409 แห่ง ในจำนวนนี้ ตั้งอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช 169 แห่ง ซึ่งแม้ว่าศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลเหล่านี้จะสามารถจัดบริการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แก่ประชาชนในชุมชนได้ในระดับหนึ่งแต่ก็ยังมีปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดในการดำเนินงานอยู่มาก จึงจำเป็นต้องระดมพลังจากทุกภาคส่วนมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการมากขึ้น

จากความจำเป็นดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศจัดตั้งศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลหรือแขวง (กศน. ตำบลหรือแขวง) เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2553 เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตมีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ ประชาชนในชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน มุ่งสร้าง โอกาสและให้บริการการเรียนรู้ อย่างหลากหลายวิธี สนองความต้องการและเสนอทางเลือกในการพัฒนาตนเองอันจะนำไปสู่การพัฒนาชีวิต ของประชาชนโดยยึดหลักการชุมชนเป็นรากฐานของการพัฒนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาตลอดชีวิตอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ
2. สร้างและขยายภาคีเครือข่ายในการมีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในชุมชน
3. ส่งเสริม สนับสนุนการจัดกิจกรรมการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยของภาคีเครือข่าย
4. ประสานและเชื่อมโยงการดำเนินงานจัดการศึกษาร่วมกับหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ เอกชนและภาคประชาชน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการศึกษาแนวทางการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล เพื่อแสวงหาแนวทางในการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลให้สอดคล้องกับความต้องการของคน ในชุมชน เพื่อจะได้นำไปเผยแพร่และนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลหรือแขวงของสถานศึกษาในสังกัดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตำบล ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

คำถามวิจัย

1. อะไรทำให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ไม่สามารถจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนได้
2. บทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องควรเป็นอย่างไรจึงจะทำให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจากเป็นแหล่งเรียนรู้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถจัดกิจกรรม ได้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

3. รูปแบบการจัดกิจกรรมควรเป็นอย่างไรจึงจะทำให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจากเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถจัดกิจกรรมได้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

ประชากร

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 42 คน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตเกี่ยวกับเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแนวทางในการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้การระดมความคิดอย่างอิสระ และร่วมดำเนินงานโดยการสร้างความรู้ ความเข้าใจและเจตคติที่ดี เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมและนำไปวางแผน

2. พื้นที่ในการวิจัย คือ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช

นิยามศัพท์เฉพาะ

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล หมายถึง ศูนย์กลางจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสำหรับประชาชน เป็นสถานที่เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ วิทยาการ ตลอดจนถึงภูมิปัญญาของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เรียกชื่อย่อว่า “กศน. ตำบล”

การศึกษานอกระบบ หมายถึง การศึกษาที่จัดให้ออกเหนือจากการศึกษาในโรงเรียน ซึ่งอาจดำเนินการ โดยหน่วยงาน หรือสถาบันต่างๆ ที่ไม่ใช่สถาบันทางการศึกษาตามปกติ

การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การศึกษาที่แต่ละบุคคลได้รับจากประสบการณ์ ในชีวิตประจำวัน เช่น จากบุคคลในครอบครัว การอ่านหนังสือพิมพ์ การฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์

การศึกษาต่อเนื่อง หมายถึง การศึกษาที่ต้องได้รับการต่อยอดจากการศึกษาขั้นพื้นฐาน เช่น การศึกษาอาชีพ การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต การศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน

แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่ง หรือ ที่รวม ซึ่งอาจเป็นสภาพ/สถานที่หรือศูนย์รวม ที่ประกอบด้วยข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียน การสอนที่มีรูปแบบแตกต่างจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอนหรือศูนย์กลางเรียนรู้

หัวหน้าศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล หมายถึง บุคลากร ที่ได้รับการแต่งตั้งและให้ปฏิบัติงานในลักษณะประจำที่ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยตำบล ทำหน้าที่จัดกิจกรรมและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้แก่ชุมชนกลุ่มเป้าหมาย

แนวทางการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล หมายถึง การกำหนดทิศทางหรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้แน่นอนล่วงหน้า ซึ่งทิศทางที่กำหนดขึ้น ย่อมจะต้องเป็นของดีสำหรับกลุ่มหรือชุมชนที่สร้างขึ้น เพื่อพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยตำบลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ถูกพอกพูนด้วยค่านิยมของชุมชนหรือสังคมนั้น

ความต้องการของชุมชน หมายถึง ความต้องการที่จะได้รับการศึกษาเรียนรู้นอกระบบ การศึกษาต่อเนื่อง และการศึกษาตามอัธยาศัยที่สอดคล้องกับปัญหาของชุมชน

กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมที่ประชาชนในชุมชนได้กระทำในศูนย์ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเอง และชุมชน

ความสอดคล้อง หมายถึง การเชื่อมโยงระหว่างความรู้กับปัญหาของประชาชนที่จะต้อง ได้รับการแก้ไข และพัฒนาให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้น

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ หรือจัดกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบล

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลสามารถดำเนินการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
2. ผู้เกี่ยวข้อง ได้รับความรู้ ความเข้าใจ และมีทัศนคติที่ดี สามารถนำความรู้ไปพัฒนา ศักยภาพและวางแผนพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตำบลบางจาก
3. ได้แนวทางในการพัฒนาที่เหมาะสมในการพัฒนาศูนย์การศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัยตำบลให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน